

TÜRK TABİPLERİ BİRLİĞİ

CİZRE ZİYARETİ RAPORU

18 Eylül 2015

TTB Heyeti:

Dr. Celal Canpolat, Diyarbakır Tabip Odası Genel Sekreteri

Dr. Coşkun Ova Şeyhoğlu, TTB Olağandışı Durumlarda Sağlık Hizmetleri Kolu

Dr. Nilay Etiler, TTB Merkez Konseyi

Dr. Nuri Seha Yüksel, TTB Aile Hekimliği Kolu

Dr. Raşit Tükel, TTB Merkez Konseyi

Dr. Şeyhmus Gökalp, TTB Merkez Konseyi

Dr. Ümit Biçer, Adli Tıp Uzmanları Derneği

GİRİŞ

Şırnak'ın Cizre ilçesi, ülkemiz tarihinin bir ilkinini yaşayarak sekiz gün boyunca sokağa çıkma yasağının uygulandığı bir yer olmuştur. Şırnak Valiliği'nin "*Valiliğimizce Cizre ilçemizde saat 20:00'dan itibaren ilan edilen sokağa çıkma yasağı bölücü terör örgütü mensuplarının yakalanması ve bu esnada vatandaşlarımızın can ve mal güvenliğinin herhangi bir zarar görmemesi için alınmıştır. Vatandaşlarımızın can ve mal güvenliğinin sağlanması ve kamu düzeninin korunması için güvenlik kuvvetlerimiz çok dikkatli bir şekilde görevlerini ifa etmektedir*" şeklinde yaptığı açıklama ile 4 Eylül 2015 günü saat 20:00'de başlayan sokağa çıkma yasağı 8 gün sonra 12 Eylül 2015 Cumartesi günü sona ermiştir. Bundan iki gün sonra 14 Eylül 2015 günü bu kez bir gün boyunca sokağa çıkma yasağı uygulanmıştır.

İlçede yaşanan çatışmalı ortam, sivil halkın yaralanması ve ölümüyle sonuçlanmış; bu süreçte resmi açıklamalara göre 20 sivil yaşamını yitirmiştir. Bunun yanı sıra ilçede halkın elektrik, su vb. temel ihtiyaçlarının kesilmesi ile toplum sağlığını etkileme potansiyeli olan bir ortam ortaya çıkmıştır.

TTB tarafından 18 Eylül 2015 Cuma günü, sağlık çalışanlarının ve sağlık kuruluşlarının durumunu yerinde görmek, toplum sağlığı sorunlarının tespit etmek amacı ile Cizre'ye bir ziyaret gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmada, çeşitli kurum temsilcileri ve kişilerle görüşülmüş, onların beyanlarına başvurulmuştur. Bunun yanı sıra çevrede gözlemlerde bulunulmuştur.

Ziyaret edilen kurumlar ve kişiler şunlardır:

- a. Cizre Devlet Hastanesi
 - i. Başhekimle görüşme
 - ii. Hastane hekimleri ve sağlık emekçileriyle görüşme
 - iii. Gönüllü-görevli olarak gelen hekimlerle görüşme
- b. Cizre Toplum Sağlığı Merkezi çalışanları
- c. Bir eczane
- d. Şırnak Tabip Odası Cizre Temsilciliği
- e. Cizre Belediyesi
 - i. Cizre Belediyesi Bîşeng Halk Sağlığı Merkezi
 - ii. Belediye hekimi
 - iii. Suyun klorlanmasından sorumlu çalışan
- f. Cizre 2 Nolu Aile Sağlığı Merkezi
- g. Şırnak Milletvekili Faysal Sarıyıldız
- h. Cudi ve Nur mahallelerinin ziyareti sırasında vatandaşlar ile görüşme.

CİZRE'NİN DEMOGRAFİK BİLGİLERİ

Türkiye İstatistik Enstitüsü (TÜİK)'in Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine göre 2014 yılında Cizre'nin nüfusu 132.857'dir. İlçede 10 mahalle vardır: Alibey Mahallesi, Cudi Mahallesi, Dağkapı Mahallesi, Dicle Mahallesi, Kale Mahallesi, Konak Mahallesi, Nur Mahallesi, Sur Mahallesi, Şah Mahallesi, Yafes Mahallesi.

Nüfusun 19.688'i yani %14,4'ü beş yaş altı çocuklardan oluşmaktadır. Ortalama hane büyüklüğü 8'dir. TÜİK Doğum İstatistiklerine göre Cizre'de 2014 yılında 4324 canlı doğum olmuştur. Bu rakam temel alınarak yapılan hesaplamada 8 gün boyunca süren

sokağa çıkma yasağında 95 canlı doğum olması beklenmektedir. İlçede beklenen ölüm sayısı en az 1'dir.

GÖZLEMLER ve BULGULAR

Cizre'de yapılan çalışma sırasında pek çok kişi ile görüşülmüş ve gözlemlerde bulunulmuştur. Buralardan elde edilen veriler, şu başlıklar altında sunulacaktır:

Olay esnasında:

- Birinci Basamak Sağlık Hizmetlerinin durumu
- Acil Tedavi Hizmetlerinin durumu
- Tedavi Hizmetlerinin durumu
- Toplum Ruh Sağlığının Durumu
- Çevre Sağlığını etkileyen çalışmaların durumu
- Sağlık çalışanlarının yaşadıkları sorunlar

BİRİNCİ BASAMAK SAĞLIK HİZMETLERİNİN DURUMU

İlçede toplam 8 aile sağlığı merkezinde (ASM) 35 aile sağlığı birimi hizmet vermektedir. Sokağa çıkma yasağı boyunca ASM'ler kapalı kalmış ve hizmet vermemiştir.

Sekiz gün boyunca görülen elektrik kesintileri nedeniyle ilçedeki tüm aşılar bozulmuştur. Bozulan aşılar Şırnak Halk Sağlığı Müdürlüğü tarafından toplanmış, ziyaretin yapıldığı 18 Eylül 2015, Cuma günü itibariyle henüz yerine konmamıştır. Aşıların ilçeye, araya girecek olan 9 günlük bayram tatili nedeniyle en iyi ihtimalle 28 Eylül 2015 günü geleceği beklenmekteydi. Böylece, sokağa çıkma yasağının başladığı 5 Eylül 2015 tarihinden itibaren 20-25 gün boyunca ilçede aşı yapılmadığı anlaşılmaktadır.

Aile hekimleri, yasak sonrasında ASM'lere hasta başvurusunda da yarı yarıya azalma olduğunu bildirmişlerdir. ASM'lerin kapalı olduğu dokuz günlük süreçte, üç ASM'de kapılar mahalle halkı tarafından kırılarak, ihtiyaç duyulan tıbbi malzemeler alınmıştır.

ACİL TEDAVİ HİZMETLERİNİN DURUMU

Cizre’de iki 112 istasyonu mevcuttur. Sokağa çıkma yasağının olduğu dönemde, ambulansların şehir içinde güvenlik güçlerinin onayı alınarak ancak izin verilen yerlere gidebildiği belirtilmiştir. Sokağa çıkma yasağı sırasında Cizre’den yakındaki yerleşim yerlerine sevkler olmuştur. Bu dönemde 112’nin hastaneden onay almadan hasta getirmesine izni verilmiştir.

TEDAVİ HİZMETLERİNİN DURUMU

İlçede ikinci basamak olarak hizmet veren tek kamu sağlık kuruluşu Cizre Devlet Hastanesi’dir. Bunun yanında ilçede Özel Botan Hastanesi mevcuttur.

Cizre Devlet Hastanesi, 226 yataklı bir hastanedir. Hastanenin acil servisi, ameliyathanesi ve yoğun bakımı aktif olarak hizmet vermektedir.

Acilde görevli 4 hekimden ikisinin sokağa çıkma yasağı uygulanan dönemin öncesinde istifa ettiği, kalan 2 hekimden birinin de yakın zaman önce izne ayrıldığı belirtilmiştir. Acil poliklinik hizmetleri bir hekim ve ulaşabildikleri ölçüde zaman zaman destek veren uzman hekimler tarafından sürdürülmüştür.

Sokağa çıkma yasağı hafta tatilinin başlangıcına, cuma akşamına rastladığı için Cizre Devlet Hastanesi’nde sadece nöbetçi hekim ve diğer sağlık çalışanlarının olduğu, yöneticiler dahil olmak üzere diğer çalışanların hastanede olmadığı belirtildi. Sokağa çıkma yasağından sonra, nöbetçi olmayan hekimler hastaneye ulaşmaya çalışmış, ancak ulaşamamışlardır. İlk 4 gün hastanede sadece anestezi uzmanı ile acilde görevli bir pratisyen hekimin olduğu, hastane yöneticileri ve diğer uzmanların 4. günde hastaneye ulaşabildikleri öğrenilmiştir.

Cizre Devlet Hastanesi’nde, sokağa çıkma yasağı boyunca çok sayıda Özel Harekat Polisi bulunmuş; hastane içinde ve bahçesindeki silahlı polislerin varlığı sağlık çalışanları ve hastalar üzerinde baskı oluşturmuştur. Özellikle akşam saatlerinden sonra acil servisin

önünde çok sayıda polis olduğu, muayene odasının önünde durdukları, hastalara yapılan acil müdahale işlemi sırasında odada silahlı polislerin bulunduğu belirtildi. Bu konudaki rahatsızlığın hekimler tarafından gerekli mercilere iletilmesinden sonra, polis sayısının azaltıldığı öğrenildi. İkinci sokağa çıkma yasağında polislerin hastanedeki kameraları kapattığı bildirildi. Bir gece hastanenin özel güvenlik elemanı ve vezne çalışanının güvenlik güçleri tarafından bir odaya kapatıldığı bilgisi verildi.

Hastanenin gezilmesi sırasında yoğun bakımda 3 mermi izi olduğu gözlenmiştir.

Sağlık Bakanlığı'nın Diyarbakır Kamu Hastaneleri Birliği Tıbbi Hizmetler Başkanlığı ile kurduğu temas sonrasında, Diyarbakır ve Van'dan gelen 8 hekim, 14 -18 Eylül 2015 tarihleri arasında geçici görevlendirmeye Cizre Devlet Hastanesi'nde çalışmıştır. Çevre illerden hekimlerin gelmesinin, hem ilçedeki sağlık çalışanlarına destek olduğu, hem de halka moral sağladığı belirtildi. Bazı vatandaşların gelen doktorların gerçekten gelip gelmediğini görmek için hastaneye geldiği bir anekdot olarak aktarıldı.

Sokağa çıkma yasağı sonrasında da hastaların hastaneye başvuru oranlarında önemli bir azalma görülmüştür. Günlük yaklaşık 2500 ayaktan hastanın bakıldığı hastanede, yasağın bittiği ilk gün 600, ikinci gün 400, üçüncü gün 600, dördüncü gün 1100 hastanın bakıldığı belirlenmiştir.

Cizre Devlet Hastanesi'nde olağan dönemde acil servis başvurusu günde 700 civarındayken, acil servise 9 günde 228 hasta başvurusu olmuştur. Sokağa çıkma yasağı sırasındaki acil servis başvurularında, ateşli silah vb. yaralanması olan vakalarının sayısında bir artış olmadığı belirtilmektedir. Silahla yaralananların genellikle hastaneye başvurmayarak, kendi imkanlarıyla tedavi olmaya çalışmaları, o kişilerin adli süreçlerle uğraşmak istememeleri ve güvenlik güçleri tarafından tutuklanma korkularına bağlanmaktadır.

Doğumhanede normal koşullarda günde 10-15 doğum olurken, 8 gün boyunca 12 başvuru gerçekleşmiş, bunlardan 7'si doğum ile sonuçlanmıştır. İlçede nüfusa orantılı olarak beklenen canlı doğum sayısı üzerinden yaklaşık 90 doğumun evde, hijyenik olmayan ortamlarda, sağlık personeli yardımı olmaksızın gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Evde doğum yapan annelerde bazı doğum sonrası komplikasyonların geliştiği hekimlerin anlatımından anlaşılmaktadır. Bu bebeklere ilişkin doğum sonrası takiplerin yapılamadığı öğrenilmiştir. Örneğin, halk arasında topuk kanı olarak bilinen ve doğumdan sonra ilk günlerde alınarak yapılan ve belirli doğumsal hastalıkların tespitini sağlayan neonatal tarama testleri zamanında yapılamamıştır. Sokağa çıkma yasağının kalkmasından sonra kadın hastalıkları ve doğum polikliniğine 4 evde doğum vakasının başvurduğu, bunlardan birinde endometrit (rahimde enfeksiyon) tanısının konulduğu belirlenmiştir..

Cizre'de kadın hastalıkları ve doğum uzmanı yetersizliğinin uzun zamandır mevcut olduğu öğrenildi., Olağan koşullarda çevre ilçe ve köylerden de bu hastaneye başvuruların olmasına karşın, sokağa çıkma yasağı sırasında Cizre dışından gelen hastaların da hizmetten yararlanamadığı anlaşılmıştır.

Kronik hastalığı olan vatandaşlar açısından bakıldığında, sokağa çıkma yasağı döneminde eczanelerin de kapalı olmasından dolayı diyabet, hipertansiyon, kalp, astım, kronik bronşit ve epilepsi hastaları ilaçlarını alamadıkları belirlenmiştir. Cizre'de 68 diyaliz hastasının olduğu, sokağa çıkma yasağı sırasında diyaliz hastalarının tedavilerinin önemli ölçüde aksadığı öğrenildi. İlk 4 gün hiçbir diyaliz hastası evden çıkamamış; sonraki 5 gün boyunca 25 hasta hastaneye ulaşabilmiştir.

Cizre Devlet Hastanesi yakınında bulunan Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi'nde de benzer durum yaşanmıştır. Bu merkezde çalışan bir teknisyenle yapılan görüşmede hasta sayısının çok azaldığı hastaların acil durumda bile merkeze gelmedikleri aktarılmıştır.

Olaylar sırasında şehrin periferinde yaşayan hastaların tedavi için Şırnak'a, Nusaybin'e gittikleri öğrenildi.

TOPLUM RUH SAĞLIĞININ DURUMU

Psikiyatri polikliniğinde akut stres tepkisinin sokağa çıkma yasağı sonrası başvuran hastaların yaklaşık üçte birinde görüldüğü bildirildi. Bipolar bozukluk ve psikoz hastalarında tedavilerin aksaması ya da hastalıklarda alevlenme durumu saptanmamıştır. Psikiyatri hasta sayısının, günde 45-50 hasta iken yarı yarıya azaldığı öğrenildi.

Sokağa çıkma yasağı sırasındaki olaylardan çocukların oldukça etkilenmiş olduğu bilgisi alındı. Bu dönemde çocuklarda yaygın olarak davranış değişikliklerinin, karanlık korkusu, geceleri tuvalete gidememe gibi belirtilerin görüldüğü bildirilmiştir

Çocuk ve ergen ruh sağlığı uzmanının Cizre'de olmayıp Şırnak'ta olması nedeniyle, psikiyatrik sorunu olan çocukların Şırnak'a sevk edilmek zorunda olmasının özellikle de bu dönemde sorun oluşturduğu belirlendi.

Olaylar sırasında şehrin periferinde olanların tedavi için Şırnak'a, Nusaybin'e gittikleri öğrenildi.

SAĞLIK ÇALIŞANLARININ YAŞADIKLARI SORUNLAR

Sağlık çalışanları yaşadıkları olaylar nedeniyle bireysel olarak oldukça etkilenmişlerdir. Özellikle sokağa çıkma yasağı sırasında hastanede görevli kalan sağlık çalışanlarında stres ve gerginlik çok fazla hissedilmiştir.

Bu süreçte 4-5 hemşirenin silahla tehdit edildiği bildirildi. Olaylar sırasında hemşirelerin, sağlık çalışanı oldukları anlaşılmasın diye kendilerine damar yolu açtıkları, bir hemşirenin olayların etkisiyle 1.5 gün boyunca konuşmadığı öğrenildi. Ayrıca bir gece güvenlik görevlilerinin hemşirelerin cep telefonlarını alıkoyduğu bilgisi verildi.

Sağlık çalışanları kendi yaşamlarından ve halkın sağlığından endişe duymaktadır. Şehrin özellikle belli bölgelerindeki harabeyi andıran görüntüler, gergin ortam, aynı durumu tekrar yaşama ihtimali, sağlık çalışanlarının endişe ve tedirginliğini artırmaktadır. Bu durum sağlık hizmeti sunumunu olumsuz etkileyen bir ortamın oluşmasına neden olmaktadır.

Cizre Devlet Hastanesi hemşirelerinden Eyüp Ergen'in ölümünün, diğer sağlık çalışanlarında ciddi bir travma yarattığı gözlemlendi. Hekimlerden biri, "Yakınlarımız bize 'kendine dikkat et' diyor. Nereden geldiği belli olmayan bir kurşunla insanların öldüğü bir ortamda bunun hiçbir anlamı yok, dikkat edeceğimiz bir şey yok" ifadesi ile yaşadıklarını ruh halini özetledi.

Sokağa çıkma yasağının ilk günü, hekimlerin ve diğer sağlık çalışanlarının hizmet verdikleri kuruluşlara ulaşması mümkün olmamıştır. Hatta hekim oldukları güvenlik güçlerine belirtildiği halde, sert bir muameleyle karşılandıkları, yere yatmalarının istendiği, küfürlere maruz kaldıkları dile getirilmiştir.

ÇEVRE SAĞLIĞINDA DURUM

Cizre ilçesi olağan zamanlarda sağlıklı içme ve kullanma suyu sıkıntısı yaşayan bir yerleşimdir. Cizre Belediyesi, mahallelere dönüşümlü olarak haftada iki gün su vermekte, vatandaşlar bu suyu evlerinin üzerinde bulunan depolarda saklayarak şebekeden su verilmediği diğer günlerde kullanmaktadırlar. Yaşanan bu su sıkıntısı nedeniyle bazı hanelerde kuyuların olduğu, suyun kuyudan çekilmesinden sonra bireysel arıtma sistemleri ile arıtıldığı belirtilmiştir.

Kuşatma altına alındığı belirtilen Cudi ve Nur Mahallelerinde, açılan ateş sonucunda evlerin üzerindeki su depolarının hemen hepsi delinmiştir. İlçe halkı mevcut kuyulardan su çekmeye çalışmış, ancak bazı mahallerde trafoların tahrip edilip kullanılamaz hale getirilmesi nedeniyle bu süreçte hiç elektrik olmaması, diğer mahallelerde de sık sık elektrik kesintileri olması nedeniyle, kuyulardan elektrikli pompalarla su çekilememiş, dolayısıyla arıtma yapılamamıştır. Tulumbalar ile çekilen su, içme ve kullanma suyu olarak yaygın olarak kullanılmıştır. Yapılan ziyaret sırasında hekimlerin çoğu, özelliklerle çocuklarda ishal başvurularının arttığını belirtmişlerdir.

Diğer yandan su vanalarını açmaya giden bir belediye çalışanının gözaltına alındığı söylenmiştir.

Cizre Devlet Hastanesi'nde, yaşamını kaybetmiş 2 yaşındaki bir çocuğun ölü muayenesi sırasında, dehidratasyona bağlı ölüm konusunda kuşkulu bulgularının olduğu belirtilmiştir.

O dönemde çöplerin toplanmamasının ciddi bir hijyen ve çevre sağlığı sorunu oluşturduğu ve sağlıklı bir yaşam ortamının mevcut olmadığı belirlendi.

Sokağa çıkma yasağı boyunca, çok sayıda hayvanın öldüğü ve günlerce yollarda kalan hayvan ölülerinin kokuştugu belirtilmiştir.

SONUÇ

Cizre'de Eylül 2015'te toplam dokuz gün süren sokağa çıkma yasağı sırasında yaşananlar, evrensel değerler ve insan hakları ilkeleriyle bağdaşmamakta; bazı kamu görevlilerinin görev ve sorumlulukları ve yetkilerini kullanışı açısından değerlendirildiğinde "insan eliyle olan afetler" tanıma uymaktadır.

Yaşanan olayların sona ermesi, yaralanma ve ölümlerin son bulması anlamına gelmemektedir. Ortaya çıkan yıkım, su kirliliği başta olmak üzere bazı çevre sağlığı sorunlarına yol açmıştır. Vatandaşın temiz içme ve kullanma olanaklarının su tanklarının ateş edilerek delinmesi nedeniyle ortadan kalkmış ve alternatif olarak sağlıklı suların tüketilmesinin sonucu, ilçede mide-barsak enfeksiyonlarında artış görülmüştür. 2 yaşında bir çocuğun, ishale bağlı dehidratasyondan öldüğü şüphesi vardır.

Çocuklar kovanlar ve boş kovan şeritleri ile oynamakta, bazı sokaklarda patlamamış mermiler ve bombalar bulunduğu ileri sürülmektedir. Bir evde, patlamamış halde bir

bomba atar mermisi bulunmuştur. Patlamamış haldeki mermilerin patlayarak yaralanma ve ölümlere neden olması muhtemeldir.

Cizre’de olayların yoğun olarak yaşandığı bir iki mahallede, sokağa çıkma yasağının kaldırılmasının sonrasında da olağan bir yaşama geçilemediği; bu mahallelerde sokaklarda halen hendeklerin ve arkasında büyük kayalar ve kum torbalarıyla hazırlanmış barikatların bulunduğu görüldü. Ziyaret sırasında dar sokakların arasında keskin nişancılardan korunmak için gerilen kimi perdeler hala yerinde durmaktaydı.

En fazla hasar görmüş mahalle olan Nur mahallesinde evlerin hemen hepsinde kurşun mermi ve roketatar izleri bulunmaktaydı. Bu mahallede bazı evlerin bahçe duvarları tamamen yıkılmıştı. Bir evin mutfağının yıkıldığı görüldü.

Dokuz gün süren bir çatışma ortamında olağan gündelik yaşamın bozulması, insanların sürekli öldürülme riskiyle karşı karşıya kalması, kişinin kendini en güvende hissedebileceği ortam olan evlerin yaşayanlar içindeyken hedef alınması, sürekli silah seslerine maruz kalma, yaralanmalara ve ölümlere tanıklık etme, başta çocuklar olmak üzere toplumun ruh sağlığını olumsuz etkilemiştir. İlçede, yanlış bilgi aktarımlarına bağlı olarak gece sokağa çıkma yasağı konacağına dair haberler halk arasında hızla yayılabilmekte, korkuların yeniden canlanmasına neden olmaktadır. Olaylar sonlansa da, tekrarlayabileceği ile ilgili endişeler, güven ortamının oluşmasını engellemekte ve halk arasında tedirginliğin sürmesine yol açmaktadır.

Sokağa çıkma yasağı sırasında halkın sağlık hizmetlerine ulaşması ciddi şekilde engellenmiştir. Bu engelleme, hem evden çıkamama ve çıktığında kurşunlara maruz kalma olasılığı nedeniyle, hem de özel hareket polisleri tarafından ablukaya alınmış ve karargah haline getirilmiş olan hastaneye ulaştığında hakarete, şiddete uğrama ve gözaltına alınma şeklinde gerçekleşmiştir.

İlçede bulunan diyaliz hastaları ilk 4 gün boyunca diyaliz hizmetine ulaşamamıştır. Dokuz gün boyunca doğumların çoğu evde olmuş, kadınlar kendi kendine ya da sağlık personeli olmayan kişilerin yardımıyla, hijyenik olmayan ortamlarda doğum yapmışlardır.

Bu dönemde gerçekleşen erken doğum, ölü doğum, düşük ve doğumsal anomali vakaları verilerinin önümüzdeki günlerde ortaya çıkması beklenmelidir. Yaşanan çatışma ortamında bebek beslenmesi, anne sütü alımı ve mama kullanan bebeklerde mamaya erişmeyle ilgili bağlı sorunlar ve bunların oluşturduğu ileriye dönük sıkıntılar, ASM’lerce yapılacak izlemlerle ortaya konacaktır.

Elektrik kesintileri nedeniyle aşıların bozulması, ayrıca ASM’lerin çalışmaması nedeniyle 20 güne uzayan bir sürede aşılama hizmeti verilmemiştir. Bu durum, özellikle Hepatit B ve BCG aşılmasının yapılmasında aksamalara yol açacaktır. Ayrıca, ilçedeki olağan zamanlarda da görülen kızamık hastalığının salgın yapmasından endişe duyulmalıdır. Yaşanan bu afet benzeri olay nedeniyle, çevre ve yaşam koşullarının bozulduğunu da düşündüğümüzde, çocuklar arasında menenjit olgularının ortaya çıkmasından endişe duyulmalıdır. İlçeyi ziyaret ettiğimiz sırada artmış olduğu belirtilen ishal olgularının önümüzdeki günlerde daha artması ve salgın yapması muhtemeldir.

Ayrıca, öldürülen kişilerle ilgili aktarılan bilgilerden; ölü muayenelerinin Cizre Devlet Hastanesi’nde gerçekleştirildikten sonra, cenazelerin Şırnak’a gönderildiği, otopsi işlemlerinin Şırnak’ta yapıldığı öğrenilmiştir. Otopsi, işlemleri sırasında ölenlerin hukuki temsilcileri ve bağımsız uzmanlar yer almamıştır. Otopsi işlemlerine ait

tutanaklar ailelere verilmediği için kişilerin ölüm nedenleri, ölüme yol açan yaralanmaların niteliği hakkında herhangi bir değerlendirme yapılamamıştır.

Olaylar sırasında fiziksel ve ruhsal anlamda zarar gören kişilerle ilgili adli tıbbi değerlendirme süreçleri ve raporlamaların yapılamadığı öğrenilmiştir. Sokağa çıkma sırasında roketatar mermileri, ateşli silahlar ve yoğun olarak göz yaşartıcı kimyasal silahların kullanıldığı belirtilmiştir.

Özetle, Cizre ilçesinde sokağa çıkma yasağı olduğu günler boyunca halkın sağlığı ciddi anlamda tehlikeye atılmış, halkın sağlık hakkını kullanması engellenmiş, en temel yaşam hakları bile ihlal edilmiştir.